

Z P R A V O D A J

Číslo:
73

Ročník:
2010

SPOLEČNOST SBĚRATELŮ ČESKOSLOVENSKÝCH KNIHTISKOVÝCH ZNÁMEK

Zpravodaj společnosti sběratelů československých knihtiskových známek je neprodejnou tiskovinou, vydávanou pouze pro vnitřní potřebu členů společnosti. Je vydáván nepravidelně, nejméně 2x do roka. Za redakční úpravy odpovídají a na přípravě se podíleli členové společnosti. Rukopisy, články, připomínky, nové poznatky či jinou korespondenci posílejte na adresu: Radovan BANERT, Trávníčkova 1765/7, PRAHA 5 - Stodůlky, 155 00, tel.: 251 619 478, e-mail: banert@seznam.cz

OBSAH

Obsah.....	str. 2
Pozvánka.....	str. 3
Informace vedení společnosti.....	str. 3
Hospodaření za rok 2009.....	str. 4
Úvaha nad Zpravodajem (J. Chudoba).....	str.5
Skenování archů (J. Chudoba).....	str. 6 – 7
Naskenovaný arch OR60h - R řetězů (J. Chudoba).....	str. 7 – 8
ZT a kombinace typů na V. kresbě Hradčan (L. Olšina).....	str. 9 – 10
Hr. 5h – problematika příč. typu V. kresby (K. Paděra, L. Olšina).....	str. 11 – 15
Hol. 10h zel. 1. a 2. TD – Nová studie (J. Moravec, J. Kašpar).....	str 15 – 16
Hol. 10h olivová – údajné retuše na ZP45 a 62 (J. Moravec).....	str. 17 – 18
Inzerce – nabídka CDV 23 – CDV29.....	str. 18
OR 40h – nově zjištěné vady negativu (F. Hroch).....	str. 19
OR 50h zel. – tzv 6. prst na pravé ruce (J. Chvalovský).....	str. 20
OR60h – retuše řetězů na TD 19 (K. Paděra, J. Moravec).....	str. 21
OR 150h – první studie dopisnic (J. Kašpar, J. Moravec).....	str. 22
Novinová 5h NV2 (J. Krňák).....	str. 23
K přetisku O.T. (V. Topinka).....	str. 24

!! POZOR NEPŘEHLÉDNĚTE !!

POZVÁNKA

Naše druhé letošní setkání se uskuteční v sobotu **20. listopadu 2010 od 9.00 hod.** Bude již tradičně v zasedací místnosti bývalého podniku AGROPOL, Praha 1 v Opletalově ulici č. 4, v prvním poschodí.

K dispozici, jako na každém setkání, Vám budou jednotlivý předsedové studijních skupin (emisí) a znalci SČF pro knihtiskové známky.

Členské příspěvky pro rok 2011 zůstávají jako v letošním roce a to:

pro členy do 70 let	60,- Kč
nad 70 let	50,- Kč
cizinci	200,- Kč

Rádi Vás opět přivítáme. Snad se Vám podaří doplnit si od kolegů svou chyběnku nebo můžete nabídnout své přebytky případně je vyměnit.

Současně můžete uhradit svůj členský příspěvek na rok 2011, který zůstává shodný s rokem 2010.

Pro letošní rok jsme Vám nabídli specializované studie. O jejich koupi projevílo zájem tak v průměru jen 25 sběratelů. Nedivíme se. Největší zájem byl samozřejmě o klasickou emisi „Hradčan“. Tam jsme úspěšně dokončili studium a snad velmi pokročili v poznání této emise. Jde o velmi záslužnou práci pro naše sběratele, ale i o sběratele v cizině, tak jak získáváme ohlasy ze zahraničí. O ostatní emise je samozřejmě menší zájem a okruh sběratelů – specialistů menší. Rozhodli jsme se proto další studie nevydávat jako dosud, ale postupně Vás seznamovat ve „Zpravodaji“ s nově (příp. i dříve) zpracovanými studii a oznámit Vám jak, kde a za kolik je můžete získat.

Proto již pro rok 2011 žádné nové studie nenabízíme k prodeji.

ADRESÁŘ

Dosud projevílo zájem o zařazení do adresáře 50 členů, proto prodlužujeme uzávěrku přihlášek do konce roku 2010. V jarním zpravodaji budete informováni o výsledku a případném vydání adresáře.

VÝZVA:

Vyzýváme autory studií které nebyly vydány jako specializované příručky a mají zájem o jejich nabídnutí členům aby zaslali na adresu:

Jaroslav Moravec, Krynická 494/7, 181 00 Praha 81.

Její nabídka by měla obsahovat název studie, stručný obsah, počet stránek, cenu a formát ve kterém bude vydána, včetně kontaktní adresy.

Vyřízení případných objednávek bude v režii autorů.

Uzávěrka do konce roku 2010 aby mohlo být zveřejněno v jarním zpravodaji.

SPOLEČNOST SBĚRATELŮ
KNIHTISKOVÝCH VYDÁNÍ ČS. ZNÁMEK

HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2009

		PŘÍJEM	VÝDEJ	ZŮSTATEK
Převod z roku 2008		5.313,-		5.313,- Kč
1A - 1 I.	příspěvky – studie, přitisk	25.219,-		30.532,-
2	tisk Zpravodaje č.70		1020,-	29.512,-
3	pronájem místnosti		714,-	28.798,-
4	poštovné 6 x		942,-	27.856,-
5	občerstvení		48,-	27.808,-
6	jízdné: Hamr. Chudoba, Kašpar		274,-	27.534,-
7	poštovné 4 x		1930,-	25.604,-
8	poštovné 2 x		30,-	25.574,-
9	obálky		200,-	25.374,-
10	lepidlo		49,-	25.325,-
11	adresní štítky		140,-	25.185,-
12	tisk Zpravodaje č. 71 + příručka		1620,-	23.565,-
13	odměna za zhotovení přitisků		2200,-	21.365,-
14	odměna – Paleček studie č. 60		500,-	20.865,-
15	odměna – Moravec studie č. 59		608,-	20.257,-
16	odměna – Moravec studie č. 57		828,-	19.429,-
17	odměna za zhotovení přitisků		385,-	19.044,-
18	obálky		280,-	18.764,-
19	poštovné 6 x		1997,-	16.767,-
20	pronájem místnosti		714,-	16.053,-
21	jízdné: Hamr, Kašpar		206,-	15.847,-
		30.532,-	14.685,-	15.847,- Kč

Hospodaření za rok 2009 skončilo ze slušným přebytkem, proto není nutné přistupovat ke zvýšení členských příspěvků.

Úvaha nad Zpravodajem

V poslední době se ve Zpravodaji knihtisku stále objevují povzdechy ke dvou zásadním věcem, které částečně omezují chod Sekce. První problém je neustále se zvyšující poštovné. Druhým problémem je nízká čitelnost obrázků ve Zpravodaji.

V této úvaze bych chtěl navrhnout způsob jak zlepšit kvalitu Zpravodaje a zároveň ušetřit finanční prostředky. Na minulé schůzi jsem navrhnul jisté řešení. Bylo mi sděleno, abych se pozeptal kolegů co si o tomto návrhu myslí. S dále uvedeným návrhem souhlasila skupina členů zabývající se novinovými známkami - konkrétně pánové Topinka, Kolesár, Vomáčka, Krňák a Košťál. Nyní k navrženému.

Při psaní článků do Zpravodaje se odevzdávají rukopisy buď psané na stroji, které se dále přepisují do počítače, nebo se text zasílá elektronicky. Takto zasílaný text se poté vytiskne, zmenší na formát A5, mnohokrát zkopíruje a následně rozešle.

Můj návrh je, že pro sběratele, kteří budou mít zájem (a pouze pro ty), bude Zpravodaj (do budoucna možná i příručky) rozepisán pouze elektronicky pomocí mailu. Sběratel, který dostane Zpravodaj elektronicky bude mít kvalitnější obrázky (budou ve kvalitě zdroje) a následně si může text vytisknout doma na kvalitnější tiskárně. Tím se zlepší kvalita. Dalším nepopíratelným přínosem by bylo ušetření finančních prostředků za poštovné pro Sekci knihtisku.

Pro sběratele, kteří by chtěli Zpravodaj v tištěné formě se samozřejmě nic nemění.

Je to pouze úvaha, návrh. Prosím, zamyslete se nad touto záležitostí. Pokud byste chtěli odebrat časopis elektronicky nebo máte některé připomínky můžete mi napsat na mail josef.chudoba@tul.cz.

Josef Chudoba

Křížová 1614/8, Liberec 30, 463 11

Skenování archů

Při určování známkových polí často vzniká problém, zda vada která je na známce je skutečně ona, jenž je zakreslena v příručce. Vzniká problém, kdy známku na jedné straně chceme mít ve sbírce, na straně druhé si nejsme jisti zda skutečně patří na dané políčko. A samozřejmě nemáme arch nebo velký blok, kterým bychom mohli potvrdit/vyvrátit naši domněnku o ZP.

Řada příruček vznikala v období před více než 20 lety, kdy tiskové a reprodukční techniky byly na zcela jiné úrovni než jsou dneska. Často byly vady zakreslovány ručně do zvětšené předlohy známky. Tento způsob neodsuzuji, je však na dnešní dobu pro lidi využívající počítač překonaný.

V současné době jsou již velice rozšířené počítače, jejichž rychlost a kvalita neustále roste, na druhou stranu cena klesá. Stejná situace je i u skenerů, které umožňují velice věrohodně a kvalitně zobrazit snímání dokument na monitoru počítače. Situace pokročila až tak, že je možné neskenovanou známku zvětšit na velikost například archu známek, aniž by byla snížena její kvalita obrazu. Důsledek je ten, že mohu na známce vidět i detaily, které jsou okem zcela přehlédnutelné.

Nyní mi dovoluje přejít k meritě věci. V rámci vedení Sekce knihtisku bylo navrženo, že by bylo přínosné:

- vytvořit databázi zajímavých bloků a archů, které se mezi sběrateli vyskytují, (jméno majitele archu by se nemuselo zveřejňovat)
- naskenovat archy/unikátní bloky a následně je vypálit na CD,
- distribuovat skenované archy/unikátní bloky mezi členy Sekce.

Databáze archů, která zatím nebyla provedena je velice důležitá pro tvorbu příruček. Jako příklad mohu uvést zkoumání retuší řetězů na devatenácté TD známky 60 hal OR. U této známky se 50 let vědělo, že existuje arch a přesto se retuše řetězů zkoumaly z jednotlivých známek a dvoj pásů. Další příklad

mohu uvést ze skupiny novinových známek, kdy tato databáze existuje již několik let a velice nám přispěla při zkoumání známek.

Druhý z návrhů je, že archy, nebo velké bloky by se mohli naskenovat, vypálit na CD a dále rozšiřovat mezi členy Sekce. Tímto řešením by každý člen mající počítač mohl překontrolovat zda známka skutečně je z daného ZP nebo nikoliv. Vypálená CD by se následně pod hlavičkou Sekce distribuovala dalším členům. Ideální stav je, kdy na jedné straně existují příručky s uvedením deskových vad a na straně druhé si mohu celý arch podrobně prozkoumat v klidu domova ve vysoké rozlišovací kvalitě. Cena takto pořízeného CD nebo DVD by nepřekračovala řádově desítky korun. Přičemž na jednom disku by mohlo být zaznamenáno i několik archů.

Skenování archů je zcela bezpečné a nehrozí, že by se archy touto činností poškodily.

Byl bych rád, kdybyste se vyjádřili k oběma návrhům, tj. vytvoření databáze existujících archů (jméno majitele by nebylo zveřejněno), a dále k jejich skenování a rozšiřování CD nebo DVD mezi členy. Osobně si myslím, že skenování archů by pomohlo ke zvýšení kvality studijních příruček.

Byl bych rád, kdybyste svoje názory vyjádřili buď na moji adresu nebo na mail (josef.chudoba@tul.cz).

Josef Chudoba

OR 60 hal retuše řetězů – 19. TD, naskenovaný arch

Na jarní schůzce bude sběratelům k dispozici CD s naskenovaným archem známky 60 hal OR z tzv. 19. TD. Cena CD je stanovena na 50 Kč. V této ceně jsou zahrnuty náklady na zakoupení nosiče a jeho vypálení. Autoři vytvořili tuto

příručku bez jakéhokoliv nároku na honorář. Zisk z prodeje bude předán naší Sekci knihtisku.

19. TD známky OR 60 haléřů se odlišuje od ostatních především v tom, že na více než 70 známkových polích se vyskytují retuše řetězů. Tento nebo obdobný arch měl ve sbírce zesnulý sběratel p. Horký. Bohužel v jeho pozůstalosti se nenašel. Zachovala se pouze kartotéka popisující retuše řetězů. Pomocí této kartotéky a jednotlivých známek a pásek s retušemi vznikla vynikající příručka od p. Chvalovského, která byla vydána v roce 1994.

Nyní po více než 85 letech od vydání známky se tento arch opět našel a zásluhou doc. Paděry a p. Chvalovského mi bylo dovoleno ho naskenovat. Svoji vzácností je tento arch tak výjimečný, že se autor rozhodl tento arch zvětšit a rozmnožit pro další studium i dalším zájemcům o tuto velice zajímavou známečku.

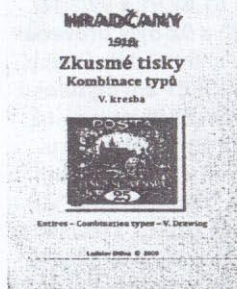
Na CD jsou skeny horního a dolního půlarchu ve formátu *.bmp a *.jpg. Dále CD obsahuje tisknutelné soubory: „úvod.doc“, „157 19TD odchylky zoubkovani.doc“ a „157 19TD.doc“, které po vytisknutí lze sestavit do příručky. Každá známka je zobrazena na jedné straně formátu A4. V příručce od J. Chvalovského je napsáno, že pro studium retuší velice napomáhá pozorovat odchylky perforačních otvorů, proto jsou neskenované známky ořezávány s velkými okraji, aby tyto odchylky byly patrné.

J. Chudoba

Zkusmé tisky a kombinace typů na V.kresbě

Ve dnech 13.až18.října 2009 se uskutečnila v Oblastní galerii Vysočiny Národní výstava poštovních známek Jihlava 2009.O průběhu a výsledcích výstavy bude určitě napsána jiná recenze,já se chci zaměřit na výstavní třídu filatelistické literatury,kde byla přihlášena publikace hradčanských známek V.kresby v souvislosti s vývojem kombinací typů spirálových, příčkových a obloukových od ZT až do finální podoby ZP včetně jejich vzájemného porovnání.

Uvedená publikace byla vydána vlastním nákladem autora pouze pro Národní výstavu Jihlava 2009.Důvod byl prostý.Jednalo se o zcela nové zpracování a dokladování všech možností vzájemných kombinací typů spirálových,příčkových a obloukových, které nebyly dosud z hlediska vývoje V.kresby vzájemně posuzovány ani obšírněji publikovány, které se ale na jednotlivých ZP v PA V.kresby vyskytují a rozšiřují tak sběratelský zájem.Byla to sonda na reakci jury, která v tomto případě projevila velký zájem a pochopit v novýt náhled a dokladování postupu vývoje ZP a ocenila tuto publikaci pozácenou medailí.Cenu předával předseda jury ing.Walter Müller,předseda organ.výboru Jan Horský a ing.Vít Vaníček.Je to i velká výzva autorovi, který připravuje rozšířenější vydání této výstavní publikace pro širší filat.veřejnost a to opět formou studie v průběhu roku 2010.

Tato studie bude určena všem sběratelům hradčanských známek, kteří chtějí nahlédnout, alespoň částečně, pod pokličku tvorby a vzniku typů tak, jak je dnes známe, evidujeme a sbíráme. Tato studie nebude ze sběratelského hlediska kompletní, bude se neustále doplňovat o nové nálezy, zjištění a poznatky. Je zcela otevřená diskusi a bude se snažit upozornit na nové skutečnosti a souvislosti, které daly vzniknout tisku jednotlivých ZP. V současné době má studie cca 200 stran .

Tabulka typů je převzata ze Specializované příručky pro sběratele pošt.známeK:Československo 1918 - 1939,v publikaci je nově zveřejněna tabulka vzájemných kombinací typů u jednotlivých hodnot (obr.2) s uvedením osmi variant vzájemných možných kombinací typů (obr.3).

Dem variant vzájemných možných kombinací typů u V.kresby		typ	
typ	označení a výskyt	typ	
I.typ spirály	I - II	II.typ spirály	
bez příčkového typu	0 - II	II.typ příčky vč.podtypu	
bez obloukového typu	0 - II	II.typ oblouku vč.podtypu	

	1	2	3	4	5	6	7	8
I	I	I	I	I	II	II	II	II
0	0	0	II	II	0	II	0	II
0	0	II	0	II	0	0	II	II

Mimo varianty 2 a 4 jsou všechny ostatní na třech známkách V.kresby zcela prokázány.
obr.3

5h	I	I	I	I	I	I	I	I
10h	I	I	I	I	I	I	I	I
20h	I	I	I	I	I	I	I	I
25h	I	I	I	I	I	I	I	I
70h	I	I	I	I	I	I	I	I
800h	I	I	I	I	I	I	I	I

obr.4

obr.5

obr.6

obr.7

Ve studii jsou uvedeny nejen ZT odpovídající typům dle známých tabulek, ale také ty, na kterých byly prováděny tiskové zkoušky pro porovnání barev a kresby pro konečnou úpravu a podobu. Jsou to ZT bez určujících znaků a paprsků pro známá ZP a proto se mi je nepodařilo určit. Nelze vyloučit, že tyto ZT z takových zkoušek pocházejí. Jsou také uvedeny ZT s určeným ZP, ale neodpovídající tabulkovému zařazení. U takových ZT byly provedeny retuše spirál nebo příček až před tiskem známek, nebo v průběhu jejich tisku.

Jako příklad je dokladován čtyřblok černotisku ZT 5h se ZP 81,82,91 a 92/2.TD, kde všechna ZP mají I. typ spirál. Retuš II. typu spirál u ZP 81,82 a 92 byla provedena před tiskem. Dokladem toho je ukázka rohového 9ti bloku známek, kde II. typy spirál jsou. Další ukázkou je ZT známky 5h ze ZP 7/4.TD, kde se u ZT ani čtyřbloku s přetiskem SO 1920 II. typ příčky nevyskytuje, ale na stříhaném čtyřbloku se už nachází. Lze tedy předpokládat, že retuš II. typu příčky vznikla v průběhu tisku.

Tyto skutečnosti nebyly dosud nikde publikovány. U některých ZT se vyskytují jak I. typy spirál, tak retuše všech tří typů, které však žádnému "tabulkovému" ZP neodpovídají. Naskytá se otázka, v kterém časovém období byly tyto ZT zkoušeny a proč se všechny tři retuše vyskytují např. u hodnoty 20h. Jsou zde předloženy ukázky ZT této hodnoty s IIa podtypem oblouku, u kterých byla zkoušena i různá barevnost, ale pro finální tisk použity nebyly. U hodnoty 50h V. kresby nebyly dosud publikovány žádné typy, ale v této studii jsou uvedeny tři ZT, u kterých je zřejmý postup úpravy přepisu návrhu V. kresby až do vytvoření obloukového podtypu IIa, jehož náznak je zřejmý i z ukázek známek. Navíc je na známce 50h se ZT přetiskem ČSR DOPLATIT zcela zřetelný náznak IIa podtypu příčky, který není v katalogu uváděn. K retušim docházelo i u vějířů pravé holubice.

Platí vžitá pravda, že předlohou pro V. kresbu ostatních hodnot byl návrh kresby známky 25h a proto také platí a je doloženo, že Muchův záměr s návrhem kresby u 9. spirály v podobě obloukového typu byl také prvotní, že se ve všech třech případech retušovalo a že se při přepisu návrhu této kresby nepostupovalo vždy dost přesně a pečlivě. Jsou předloženy ZT hodnoty 25h V. kresby z 1.a 2.TD, u kterých jako u jediných (mimo známku 500h ze ZP 2/2.TD) je zatím prokázáno, že se obloukové typy a podtypy nevyskytují jen na nich, ale také na tisících známek včetně přetisků a lze je také doložit i na kompletních makulaturních tisících celých PA a poštovně prošlých celistvostech všech druhů. Hodnota 500h s výskytem obloukového podtypu IIa je zastoupena ukázkou zn. ZP 2/2.TD, na kterém, jako jediném z celého PA 2.TD, se obloukový podtyp IIa spolu s II. typem příčky vyskytuje. Tato kombinace typů je také doložena i na ústřížku balíkové průvodky. V této studii jsou uvedena i ZP, na kterých se vyskytují velké retuše pravé příčky, které jsou nově označovány jako typy rámečkové. Jsou doloženy jak na ZT, tak i na tisících známek. Některé ukázky obrázků jsem zveřejnil ve Filatelii č. 5/2009 str. 20-22 a v Knihovničce Filatelie 2006 v brožurě Obloukové typy 25h na V. kresbě, která je dosud v prodeji zásilkové služby Profil. Na obr. 4, 5 je pro ukázkou uveden ZT 75h v barvě zelené s I. i II. typem spirály, ale s nevhodnou kresbou číslice 2, která nebyla realizována. Na obr. 6 a 7 je velká retuš, nově označována jako rámečkový typ a to na černotisku ZT i na poštovní průvodce.

Problematika příčkového typu známky 5 h Hradčany páté kresby

Karel Paděra, Ladislav Olšina

Při určování příčkového typu u známek 5 h Hradčany páté kresby (Pof.č.4) jsme zjistili u ukázky ze známkového pole (ZP) sedm čtvrté tiskové desky (TD) zajímavý problém. V Rukověti sběratelů Hradčan (1998) uvádějí autoři F. Hamr aj. Škaloud na str. 13 a 45, že tato známka (ZP 7/4.TD) má II. typ příčky. Pan Z. Ryvola v soukromé publikaci z r. 1990 – Rekonstrukce přepážkových archů 1.-6. TD – však píše na str. 1, že delší zbytky levé příčky nejsou dole spojeny s linkou. To znamená, že tuto známku přiřazuje jen k příčkovému podtypu II a. Vzniká otázka, kdo t těchto autorů má pravdu. Odpověď je dosti zajímavá. V podstatě mají pravdu i nepravdu obě strany. Dobrou polovinu studovaných ukázek (celkem 14) ze 7. ZP/4.TD lze přiřadit k příčkovému typu II. To znamená, že u těchto známek je dolní část příčky spojena s dolní vodorovnou příčkou (linkou) – obr. 2. Přibližně u čtvrtiny studovaných ukázek jsme však pozorovali v souladu s p. Ryvolou, že dolní část příčky je sice výrazně dolu prodloužena, ale není spojena s dolní vodorovnou příčkou (obr. 4) a proto náleží jen příčkovému podtypu II a. Sporné je zařazení příčkového podtypu resp. typu u poslední čtvrtiny studovaných známek ze ZP 7/4.TD. U nich nelze jednoznačně rozhodnout, zda se levá svislá příčka dotýká či nedotýká dolní vodorovné příčky. Někteří pozorovatelé budou tvrdit že ano, druzí zase že ne. Aby byl zmatek ještě větší, předkládáme ukázkou známky ZP 7/4.TD s přetiskem SO 1920 (obr. 6), která pochází z originálu nepoužitého čtyřbloku ZP 7, 8 a 17, 18/4.TD, kde známka ze ZP 7, dle kratšího dolního protažení, nenáleží příčkovému podtypu II a, ani příčkovému typu II, ale přísluší jednoznačně k nejběžnějšímu typu příčky I. Zařazení popisované známky k ZP 7/4.TD nám umožňují následující znaky. Uzavření 4. spirály (II. spirálový typ) u všech čtyř známek nám vymezuje čtyřblok na 1. – 4.TD. Horní nepotištěný okraj nám zmenšuje výskyt známky na ZP 1 – 10 (resp. 11-20). Znamka ze 7. ZP/4.TD je charakterizována menší barevnou skvrnou na hořejšku štítiku (napravo od horní částice číslice 5). Dokonalý rejstřík v soukromé publikaci Z. Ryvoly (1990) zachycuje tento znak u známek z prvního vodorovného řádku (1.-4.TD) pouze u čtvrté desky. Dolní levá známka čtyřbloku (ZP 17/4.TD) je především nápadná zesílením levého horního rohu. Dobře lze přiřadit pravou dolní známku k ZP 18/4.TD. Je především charakterizována větším prohnutím levého rámu ve výši ocasu holubice a 1. spirály. Dalším dobrým pozorovacím znakem této známky je malý

Bílý výčnělek na písmeni Š v POŠTA. Obtížnějším, ale důležitějším znakem přiřazením studované známky k ZP 7/4.TD jsou shodné paprsky všech známek čtyřbloku s analogickými známkami na přepážkovém archu 4.TD.

Vývoj a rozsah dolního konce levé příčky známky 5 h Hradčany v V. kresby 7 ZP/4.TD se nám relativně dobře podařilo dokumentovat na jedné ukázce zkusmého tisku a u 14 vzorků známek. Na obr. 1 máme zachycenou ukázkou zkusmého tisku tohoto ZP na hnědém makulaturním papíru v barvě zelené ještě před opravou (retuší) levé příčky a zároveň před zahájením tisku známek 5h. Pozorujeme, že část pahýlu levé příčky pod vázáním u kmene lípy je krátká a dole dosti vzdálená od vodorovné bílé příčky, která nám nahoře ohraničuje nápis Česko – Slovenská.

Obrázek č. 2 stříhané známky modrozelené barvy (ZP7/4.TD) zachycuje její nejčastější výskyt. Levá příčka je dole jasně spojena s vodorovnou příčkou, přesto pozorujeme, že je v nejdolejší části poněkud slabší. Je v souladu s popisem a obrázkem v publikaci F. Hamra a J. Škalouda (1998) str.45. Další známky s tímto vývinem příčky jsou u běžných hřebenových zoubkování A a B. Je u nich mírná převaha v zastoupení modrozelené barvy nad zelenou. Ukázka známky na obr.3 s hřebenovým zoubkováním B (11 3/4) zelené barvy bez modrého nádechu je na rozhraní mezi II. typem příčky a jeho podtypem II a. Lze totiž tvrdit zrovna tak

dobře, že se dotýká jako nedotýká vodorovné bílé linky (příčky) nad nápisem Česko - Slovenská. Tento sporný přechod mezi příčkovými typy jsme zachytili u třech ukázek ze sedmého pole 4.TD. Druhý vzorek náleží známce se zoubkováním B modrozelené barvy a třetí ukázka doplňuje ukázka se zoubkováním HZ A - $13^{1/2} : 13^{3/4}$ zelené barvy.

Třemi vzorky máme zastoupen u známky ze 7.ZP/4.TD příčkový podtyp II a. To znamená, že levá příčka je jasně dole protažená, ale přitom se nedotýká vodorovné příčky. Na obr.4 je vyobrazená známka podtypu II a zelené barvy s hřebenovým zoubkováním B $11^{3/4}$. Další známka s příčkovým podtypem II a je opět zelené barvy, má však hřebenové zoubkování $13^{3/4} : 13^{1/2}$. Třetí zastoupená známka je stříhaná a má modrozelenou barvu.

Jen jedním vzorkem máme zachycenou známku (obr.5), kde dolní ukončení příčky je na rozhraní mezi běžným I. příčkovým typem a podtypem II a. Je zelené barvy (bez modrého odstínu) a má hřebenové zoubkování B. Poslední vývin dolního konce levé příčky u známky ze 7.ZP/4.TD (obr.6) už náleží dle délky bezpečně I. příčkovému typu. Známká je podrobněji popsána u úvodu tohoto článku při zařazování čtyřbloku s přetiskem SO 1920 k ZP 7,8,17 a 18. Je hřebenového zoubkování B ($11^{3/4}$) a zelené barvy bez modrého odstínu. Nebyl použit v poštovním provozu. Prakticky stejný čtyřblok známek také s přetiskem SO 1920 máme zastoupen ještě jednou. Tento vývin příčky máme ještě zachycen jedním vzorkem známky. Je bez přetisku SO 1920, zelené barvy s mírným modravým odstínem a má opět HZ B - $11^{3/4}$.

Pan Dr. František Beneš při důkladnější prohlídce známky (ZP 7/4.TD) na čtyřbloku s přetiskem SO 1920 (viz obr.6) nás upozornil na zajímavé seskupení přerušovaných bílých čárek a teček v barevném prostoru pod levým dolním ukončením levé příčky, které lze s určitou rezervou přiřadit k fulázi (viz obr.6b - zvětšený výřez obr.6). Zdá se, jako by mírně vystupující podélný objekt měl šikmý směr (JZ - SV) a ten zakryl skoro úplný dolejšek studované levé příčky. Lze uvažovat, že to mohla být kovová špona, či dřívko nebo papír. Hlavní příčinu zastoupení různých příčkových typů u známek ze 7.ZP/4.TD je nutno hledat už na samém začátku opravy (retuše) u dolního konce levé příčky. Prorýti levé příčky nebylo provedeno dokonale, na dolním okraji při hranici s vodorovnou linkou (příčkou) nad nápisem Česko - Slovenská je podstatně slabší (obr.2, 3). To umožnilo, že už při malých změnách tisku (zanášení nečistotou, barvou či uvolněním nebo přitažením kovové desky s podložkou, změnou tlaku na barvicí válec apod.) docházelo k „zmenšování“ dolního konce levé příčky. Tak vznikly u studované známky ze 7.ZP/4.TD dle délky dolního konce levé příčky oba příčkové typy a jejich přechod, podtyp II a. Je určitou ironií, že známka před retuší (viz pbr.1 zkusmého tisku) a v poslední fázi tisku (obr.6) mají vzhled a především dolní délku příčky přibližně stejnou a lze je přiřadit k I. příčkovému typu.

Je zajímavé, že u známky 5 h Hradčan V. kresby máme další sporné zařazení k příčkovému typu a to u ZP 18/3.TD, viz K.Paděra (2003). Dobrá polovina pozorovaných známek z toho pole totiž náleží k příčkovému podtypu II a (v souladu s popisem Z. Ryvoły z r. 1990) - delší pahýl levé příčky není dole spojen s linkou. F. Hamr (1983) na str.425 také přiřazuje tuto známku jen k podtypu. U menší poloviny známek z tohoto ZP je dolní část příčky těsně při bílé vodorovné lince (příčce) a lze diskutovat, zda se vodorovné rysky dotýkají či nikoliv. V Rukojeti sběratele Hradčan autofi F.Hamr aj.Škaloud (1998) však už ZP 18/3.TD jako II. typ příčky označují.

Na obr. 7 a 8 máme zachyceny vzorky zkusmého tisku ZP 18/3.TD. Je zajímavé, že na obr.7 lze dle vývinu dolního konce levé příčky přiřadit ukázku zkusmého tisku (ZT na tvrdém křídovém papíru v barvě červené) k I. příčkovému typu (bez retuše) a navíc má zkusmý tisk i I.typ spirály. Tento ZT vznikl určitě před zahájením tisku známek a pochází z přípravné fáze tisku před finální úpravou a podobou ZP. Na obr.8 pozorujeme, že došlo k opravě (retuši) levé příčky i 4.spirály, tj. k jejímu prorýti až k dolní vodorovné bílé lince /příčce) a tak ke vzniku II. příčkového typu a zároveň k ukončení 4.spirály a to k dotažení do tvaru II.typu. Ukázka známky pochází ze ZT čtyřbloku spojených typů ZP 8, 9 a 18, 19/3 TD. To znamená, že ZT

zachycený na obr. 8 vznikl v pozdější době než ZT na obr. 7. Pravděpodobně však i on byl vyroben před zahájením tisku známek nebo velmi těsně po jeho začátku. Na obr. 9 je uveden originál známky ZP 18/3. TD už se zcela zřetelným II. typem spirály i II. typem příčky, tedy po obou opravách.

U popisovaných dvou známek 5 h Hradčan V. kresby máme třetinu až polovinu ukázek, které lze přiřadit k příčkovému typu II nebo naopak k příčkovému podtypu II a. Je jisté, že nějakým způsobem by tuto nezvyklost měly katalogy čs. známek zachytit. Fr. Beneš (2007), J. Klim a Vl. Schödelbauer (2002) i F. Hamr a J. Škaloud (1998) tyto dvě známky (ZP 18/3.TD a 7/4. TD) přiřazují v katalogu k II. příčkovému typu. Bylo by vhodné uvést minimálně pod čarou, že v důsledku „zanášení“ dolního konce levé příčky dochází k jejímu zkrácení a ke vzniku podobnosti s příčkovým podtypem II a. Vývin příčky na obr. 6 a 7 máme registrován u známky ZP 7/4.TD zatím jen čtyřikrát a lze ho proto zařadit na rozhraní nahodilosti a vzácnějšího výskytu. Pokud však budou nalezeny další ukázky tohoto vývinu levé příčky u uvedené známky, bude i toto nutné uvádět v katalogu.

Děkujeme panu Dr. Fr. Benešovi, CSc za mnohé připomínky a vylepšení našeho příspěvku.

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Obr. č. 3

Obr. č. 4

Obr. č. 5

Obr. č. 6

Obr. č. 7

Obr. č. 8

Obr. č. 9

Literatura:

- Beneš F. : Katalog Pofis, Československo 1918 - 1939, Praha 2007
Hamr F. : Hradčany V. kresba - vada, redukce či typ? Filatelie č.14
Praha 1983, str.424
Hamr F.- Škaloud J. : Rukověť pro sběratele Hradčan 1. díl 1998
Klim J.- Schhödelbauer : Specializovaný katalog známek a celistvostí,
Československo 1918 - 1939, Merkur - Revue, Brno 2002
Paděra k. : Kolik je vlastně sběratelsky oblíbených typů u emise
Hradčany 1918? Filatelie č.4, Praha 2003, str.2
Ryvola Z. : Hradčany 5 h (V. kresba), rekonstrukce přepážkových archů,
Soukromý tisk, 1990

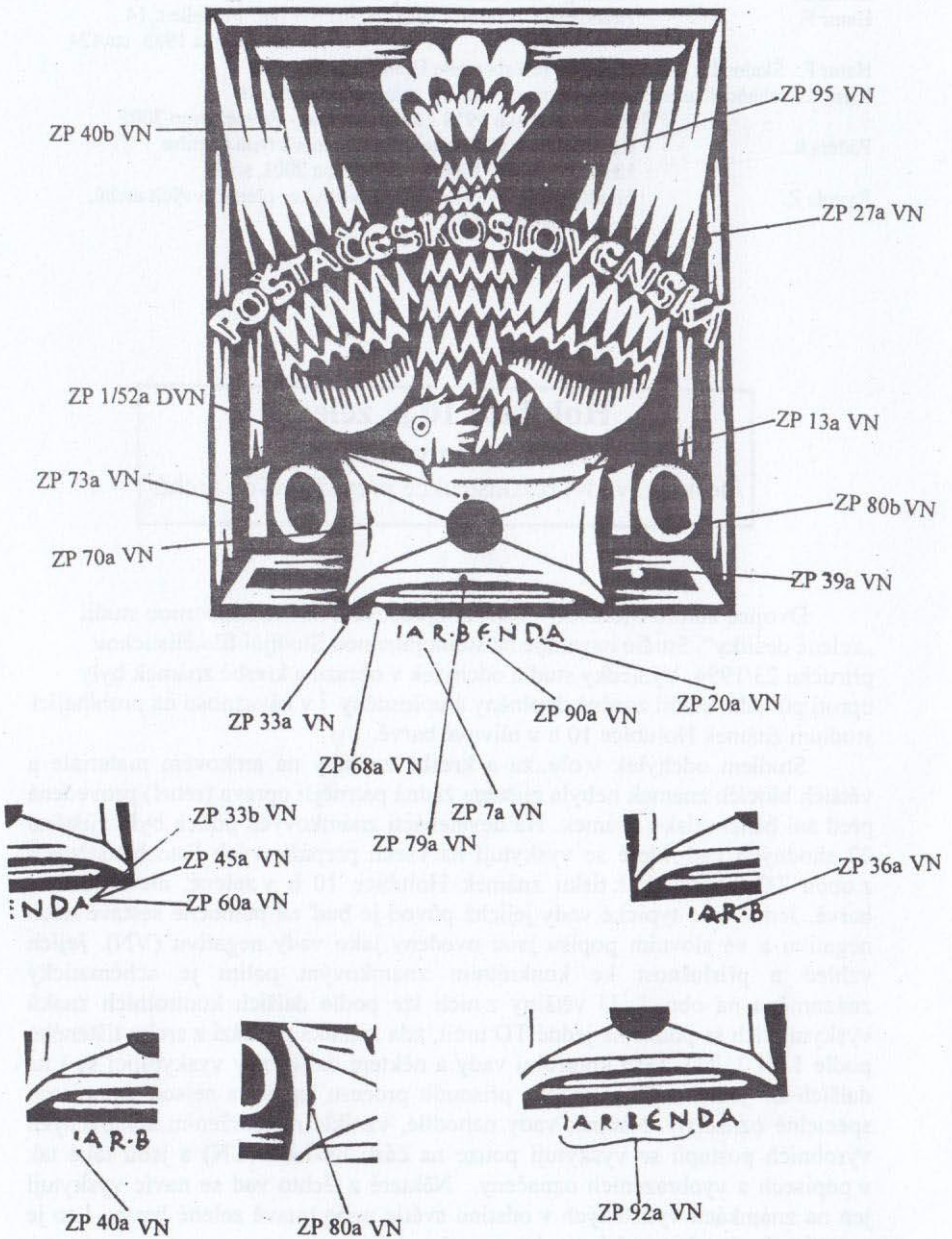
Holubice 10 h, zelená
1. a 2. tisková deska

/deskové vady, rekonstrukce přepážkových archů/

Dvojice autorů Moravec – Kašpar zpracovala novou soubornou studii „zelené desítky“. Studie navazuje na stejnojmennou Studijní filatelistickou příručku 23/1994. Výsledky studia odchylek v obrazu a kresbě známek byly oproti původní studii značně doplněny a upřesněny i v návaznosti na probíhající studium známek Holubice 10 h v olivové barvě.

Studiem odchylek v obrazu a kresbě známky na archovém materiálu a větších blocích známek nebyla zjištěna žádná patrnější oprava (retuš) provedená před ani během tisku známek. Na devatenácti známkových polích bylo zjištěno 22 shodných vad, které se vyskytují na všech přepážkových listech tištěných z obou TD použitých k tisku známek Holubice 10 h v zelené, ale i olivové barvě. Jedná se o typické vady jejichž původ je buď na pomocné sestavě nebo negativu a ve slovním popisu jsou uvedeny jako vady negativu (VN). Jejich vzhled a příslušnost ke konkrétním známkovým polím je schématicky znázorněna na obr. 1. U většiny z nich lze podle dalších kontrolních znaků vyskytujících se pouze na jedné TD určit, zda známka pochází z archu tištěného podle 1. či 2. TD. Tyto kontrolní vady a některé další vady vyskytující se i na dalších ZP jedné z TD je možné přisoudit procesu leptání a nejsou v popisech speciálně označeny. Naopak vady nahodilé, vzniklé nedodržením stanovených výrobních postupů se vyskytují pouze na části nákladu (ČN) a jsou také tak v popisech a vyobrazeních označeny. Některé z těchto vad se navíc vyskytují jen na známkách vytištěných v odstínu světle nebo tmavě zelené barvy. I to je v popisech a vyobrazeních uvedeno.

Studie je, jak se již stává tradicí, opatřena rejstříkem. Padesátistránková studie je vydána ve formátu A4 a její cena je 150.- Kč. Zájemci si ji mohou objednat na adrese: Jaroslav Moravec, Kynická 494/7, 181 00 Praha 8.

Obr. 1

HOLUBICE 10 h OLIVOVÁ
údajné retuše na ZP 45 a 62

V monografii č. 2 na stránkách 223 a 225 jsou popsány a vyobrazeny retuše označené VI / 2 R a VII / 7 R. Tyto údajné retuše se nacházejí na tiskových deskách tištěných galvanem. Jejich označení je neznámé.

Údajná retuš označena VII / 7 R je na ZP 45, které má tyto znaky:
Zkrácená pravá nožka a v MUCHA VN vryp do dolního rámu pod levým dolním rohem psaníčka VM.

Označení retuš vychází z poměrně velké vady: porušené O v POŠTA porušené první pírkó druhé řady dolní části levého křídla a barevná čárka v dolní části téhož, bílá obloukovitá čára spojuje křídlo s psaníčkem, úhlopříčka psaníčka je zesílená místy zdvojená, pod pravým dolním rohem psaníčka zesílený dolní rám obr. 1

Varianta této vady: Místo bílé čáry spojující křídlo s psaníčkem místo bílé čáry pouze skvrnka, obr. 2

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Obr. č. 3

Další údajná retuš označená ZP 62 obr. č. 3 má VM: barevná oválná skvrnka na pravém rámu zasahuje do dolní části pravého křídla.

Údajná retuš: deformovaná pravá číslice a přilehlé lišty.

Nyní si položíme otázku ? Jak by vypadali a jaký rozsah by museli mít původní vady a proč údajné retuše obraz známek neopravili, spíš opak je pravdou.

Já mám z každého uvedeného pole po 400 kusech údajných retuší ze ZP 45 10 kusů z toho 3 x variantu ze ZP 62 8 kusů, ani jednu původní vadu.

Má někdo ve sbírce původní vady těchto údajných retuší ?

Uvítám jakékoli reakce hlavně záporné, nejvíce se těším na nález původní vady.

J. Moravec

INZERCE

Nabízím k prodeji přebytky korespondenčních lístků CDV 23 – CDV 29: Případný zájemci o doplnění své sbírky, necht' zašlou chyběnku.

Josef Chvalovský

OR 40 hal. – nově zjištěné vady negativu.

Při studiu známkového materiálu pro TD 9, 10, 11 jsem našel na ZP 22 a 35 znaky v obrazu známky, které dosud nebyly u této hodnoty publikovány. Ty se vyskytovaly na obou ZP u všech tří tiskových desek. Označil jsem je jako dodatečné vady negativu.

Na základě těchto poznatků jsem později začal pátrat, zda se již tyto znaky také nevyskytovaly u dříve vydaných tiskových desek hodnoty OR 40. Byl jsem překvapen, že tyto odlišnosti od běžného obrazu se nacházejí již od druhé tiskové desky (na TD 1 nebyly zjištěny). Nelze je proto označit jako vadu sestavy, ale jako vadu negativu. Z tohoto důvodu je také nutno překvalifikovat na ZP 22 a 35 uvedený název – dodatečná vada negativu – na **vadu negativu**.

VN na ZP 22 byla nalezena na TD 2,3,4,5,6,8,9,10,11
nebyla nalezena na TD 1

TD 7 (z důvodu většího proleptání TD ?)
na žádné z obou TD tete - beche

VN na ZP 35 byla nalezena na TD 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11
nebyla nalezena na TD 1

na žádné z obou TD tete – beche

Ukázka znaků vad negativu :

ZP 22 – skvrnka na bradě

ZP 35 skvrnka na širokém stínování sukňě

Osv. republika 50 h zelená – tzv. 6. prst na pravé ruce

Tato vada je poměrně výrazná a proto neunikla pozornosti většině sběratelů. Bílý výběžek ze spodní hrany dlaně pravé ruky (obr. 1) se na známkách objevuje v různé velikosti. Vzhledem k tomu se zřejmě jedná o dočasnou vadu tisku.

Na základě nalezených poštovně použitých pásek známek není pochyb o tom, že jedna takováto vada se nachází na ZP 71 některé ze čtyř tiskových desek zhotovených podle 1. negativu. Důkazem je existence vady 1. negativu na ZP 74, kde je v rameni levé ruky málo výrazný barevný bod a v horní části přerušená kresba levého prsu (obr. 2). Další výrazná vada se nachází na ZP 73 – přerušené pravé stínování levé nuly (obr. 3).

Na přepážkovém archu, vytištěného v začátcích tisku známek, tyto vady ještě nejsou.

Téměř shodný tvar bílého výběžku z dlaně byl identifikován na další jedné dvoupásce a svislé třípásce páске poštovně použitých známek. Zde se nachází na ZP 77 spolu se známkami na ZP 67 a ZP 68. Znamka na ZP 68 má vadu prvního negativu (bílý výběžek z obloučku pravé číslice pět) a pravý horní roh známky je vylomený. Tato vada byla identifikovaná na 2. tiskové desce, zhotovené podle prvního negativu.

1

2

3

Protože se pravděpodobně jedná o dočasnou vadu tisku, nelze vyloučit její výskyt ještě na dalších známkových polích. Uvítám zprávy o dalších identifikovaných nálezech.

J. Chvalovský

Retuše řetězů OSVOBOZENÁ REPUBLIKA 60 h modrá na TD 19

Autor základní publikace (1) o retuších řetězů v poslední fázi tisku známek 60 h OR (TD 17 – 20) předpokládá, že byly provedeny během tisku. V dobré studii „Osvobozená republika 60 h – retuše řetězů“. Vnitřní studie Společnosti sběratelů čs. Knihtiskových známek z r. 1994 píše na str. 1 dole – Dosud získané poznatky nasvědčují, že opravy řetězů byly provedeny až při přerušení tisku známek, tedy v době rozebrání tiskové formy a čištění jednotlivých desek. Jedním z důkazů je pětipáská známka s již opravenými řetězy, pocházející ze ZP 96 – 100. V počítadlech pod ZP 100 chybí označení roku, které se původně nacházelo na uvedeném místě u všech čtyř desek (TD 17 – 20). Naše závěry při popisu známek přepážkového archu TD „19“ jsou však s tímto pozorováním v rozporu.

Při studii známek (9 vzorků) ze 7. ZP (tzv. velké retuše) z DT „19“ jsme si uvědomili, že jsou vždy jen přítomné nápadné retuše obou řetězů. To potvrzuje i J. Chvalovský (1) ve své práci na str. 5. Doposud se nepodařilo najít známku (velkou retuš) s původní vadou. Proto jsme začali pozorovat další známky (též lehce určitelné a nezaměnitelné) TD „19“, zda se nám aspoň u některých ukázkách s retušemi řetězů podaří a zároveň ze stejného pole najít i vzorek bez retuše. Dobře určitelná ZP jsou v předposledním (9 – 99) a posledním sloupci (10 – 100) TD „19“. Tyto známky jsou nápadné absencí 2. otvoru, který chybí u 9. sloupce na pravé svislé straně perforace a u posledního 10. sloupce na levé svislé straně. Tato pravidelnosti jsme kontrolovali u více než 120 známek a nezjistili jsme ani jednu výjimku z této zákonitosti.

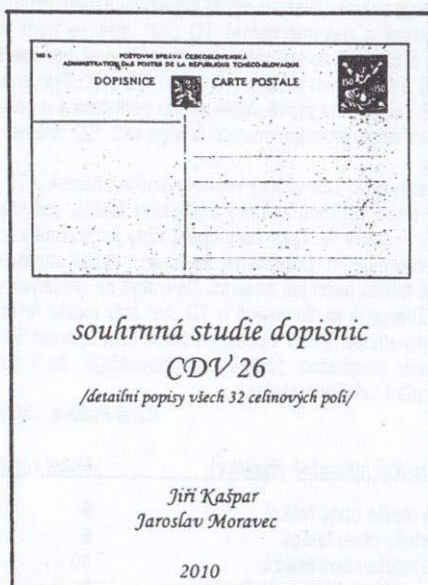
V tabulce 1 je zachyceno 129 vzorků kontrolovaných známek z TD „19“. Určitým nedostatkem je, že byly pozorovány velkou většinou známky s retušemi řetězů, což však odpovídá převládajícímu trendu u známek TD „19“ – ca 80 %. Také zastoupení vždy jen dvěma vzorky u ZP 19, 29 a 90 bude vhodné doložit dalším pozorováním. Důležité je, že jsme u každé studované známky pozorovali buď 100 % přítomnost retuše řetězů nebo její absenci. Nevyskytl se ani jeden vzorek, kde by během tisku došlo ke vzniku retuší. Znamená to, že aspoň u TD „19“ byly retuše řetězů už před zahájením tisku. Bude zajímavé, zda vznikly retuše řetězů v poslední etapě tisku známek 60 h OR (TD 17 – 20) u všech desek před tiskem. Naše předběžné pozorování nasvědčuje, že i zde zkoumané retuše měly pravděpodobně začátek před zahájením tisku.

Karel Paděra, Jaroslav Moravec

ZP	Retuše řetězů (případně absence)	Počet kontrolovaných vzorků
7 VR	Výrazné retuše obou řetězů	9
9	Jasně retuše obou řetězů	6
10	Výrazné retuše obou řetězů	10
19	Velmi sporná retuš řetězu levé ruky	2
20	Jasně retuše obou řetězů	8
29	Bez retuše řetězů	2
30	Retuš řetězů levé ruky	4
39	Jasná retuš obou řetězů	6
40	Výrazná retuš řetězu levé ruky	4
49	Jasná retuš obou řetězů	5
50	Jasná retuš řetězu pravé ruky	5
59	Výrazné retuše obou řetězů	12
60	Výrazné retuše obou řetězů	4
69	Výrazné retuše obou řetězů	12
70	Výrazné retuše obou řetězů	7
79	Jasně retuše obou řetězů	8
80	Retuš řetězu levé ruky	3
89	Retuš řetězu levé ruky	7
90	Retuš řetězu levé ruky	2
99	Jasně retuše obou řetězů	9
100	Retuše obou řetězů	4

První studie dopisnic OR 150 h

Po mnohaletém úsilí se podařilo zkompletovat „sbíрку“ dopisnic CDV 26 ze všech 32 celinových polí. Tři typy známek OR 150 h pochopitelně nechybí ani na známkách vytištěných na dopisnicích a rozdělují tak i dopisnice na I. , II. a III. typ.

Vydaná studie pojednává obecně o tisku dopisnic, jejich poštovním použití a hlavně obsahuje detailní popisy všech 32 celinových polí (tj. přerušení vodorovných a svislých dělicích linek, přerušení adresních linek, nedotisky nápisů, popis polohy znaku a detaily jeho provedení a pokud se to dalo zjistit i odchylky v obraze a kresbě vytištěných známek. U řady celinových polí se podařilo zjistit, z kterého známkového pole stokusové známkové tiskové desky pochází na dopisnici použitý známkový štoček.

To všechno je popsáno v 40-ti stránkové studii formátu A4. Její cena je 120.- Kč a můžete si ji objednat na adrese: Jaroslav Moravec, Kynická 494/7, 181 00 Praha 8.

- autoři-

Známka 5 haléřů novinová – NV2

Kolegové,
již několik let se zabývám studiem emise Sokol v letu. Zvláště nyní se specializuji na hodnotu 5 h, hlavně v těch pozicích, o kterých se nezmiňuje ani Monografie č. 4 ani příručka pana E. Kolesara.

Za dobu mé filatelistické činnosti jsem nahromadil mnoho materiálu pro studium jednotlivých hodnot. Ale u této hodnoty 5h zjišťuji, a asi budu zjišťovat, že ho mám stále málo proto, abych mohl objasnit a Vám přiblížit mnoho zajímavých deskových vad a případně jejich retuší.

Tato publikační činnost, hlavně obrázková se bude popisovat v celé šíři známkových polí 1 - 100 s rozlišením na čtyři časová pásma tisku této hodnoty.

Zvláštní publikaci, také hlavně obrázkovou věnuji známkovému poli 83, kde je velká škvřna na E (VEN) viz. obrázek (Mono. str. 140, obr.6). Následně toto známkové pole doznalo mnoha retuší. Já ve své práci bych chtěl maximálně identifikovat co největší množství retuší a pak je publikovat. A k tomu potřebuji také Vaši pomoc. Prosím všechny, kteří vlastní spodní bloky či pásy obsahující známkové pole 83 s retuší z let polovina roku 1926 a rok 1927, aby se mi zaslali (náklady za poštovné hradím). Hlavně uvítám prokazatelnou možnost identifikace dle deskových značek. Každý jediný kousek mi bude přínosem. K dnešnímu dni mám bezpečně identifikováno 9 ks z roku 1926 a 5 ks z roku 1927. Rok 1928-1929 mám ve zjednodušené verzi identifikovaný celý a totéž pro roky 1930-1936. Evidovaných, ale neidentifikovaných jich mám 31 ks. A zde je ten problém, se kterým potřebuji pomoc a který mně jako filatelistu nenechává klidným.

Kolegové z naší skupiny "novinové Sokol v letu" mi své materiály již zapůjčili. I zde jim chci vyřknout svůj dík. Ale stále to nestačí. Proto apeluji na Vás a Vaši filatelistickou hrdost, abyste mi pomohli buď se zapůjčením materiálu či odprodejem. Při zapůjčení si udělám obrázky a materiál vrátím. Výlohy s transportem hradím. Při odkoupení Vaši cenu respektuji. Poslední tři věty jsou poplatné také pro zajímavý materiál ostatních ZP 5h. Za jakoukoli snahu předem děkuji.

Spojení na mne je Email - jiri.krnak@centrum.cz, telefon 384 794 364 nebo 723 719 950.

Jiří Krňák
sídlíště 168
378 10 České Velenice

K přetisku O.T.

Monografie uvádí:

Základní předloha přetisku byla sestavena se vši pravděpodobností z písmenového sortimentu tiskárny a stereotypicky rozmnožena na potřebný počet stereotypů pro stokusovou přetiskovou desku. Z takto sestavené formy byla galvanoplastickým způsobem namnožena čtyři galvana pro montáž do tiskové formy. Na přepážkových listech některých hodnot se ojediněle objevují otisky neúplně opracovaných okrajů stereotypů – na ZP 35, 82 a 85 – které dokládají sestavení tiskové desky. Na obr. 1 je zobrazeno 82. ZP z částečně opracované desky (vada se vyskytuje v části nákladu).

Ve svém materiálu jsem objevil čtyřblok s krásně vytištěnou obdobnou vadou na ZP 16. Mají čtenáři další obdobné otisky a pokud ano, ze kterých ZP?

V. Topinka

O.T.
82.

